

Unge alkoholforbrug handler mere om fællesskab end om gruppepres

Hvis vi ønsker, at unge drikker mindre alkohol, skal vi forstå, at deres alkoholindtag først og fremmest handler om at finde måder at deltage i – og bidrage til – fællesskabet, mere end det handler om gruppepres og at kunne sige nej. Nøglen til forandring ligger derfor i forventningsafstemning de unge imellem.

AF VIBEKE A. FRANK, MARIA D. HEROLD OG JEANETT BJØNNES

Foto:Kimson Doan, Unsplash

Vibeke A. Frank er antropolog og professor ved Center for Rusmiddelforskning

Maria D. Herold er psykolog og lektor ved Center for Rusmiddelforskning

Jeanett Bjonness er antropolog og lektor ved Center for Rusmiddelforskning

Selvom danske unge er kendt for deres store forbrug af alkohol sammenlignet med andre unge i Europa, så er der i de senere år også tegn på, at stadig flere unge starter senere med at drikke alkohol, og at nogle drikker mindre eller er helt afholdende i perioder af deres ungdomsliv (1, 2). Eksisterende forskning peger dog samtidig på, at det for unge ikke altid er nemt at lade være med at drikke alkohol, hvis man er sammen med venner, der drikker, og indtil nu har forskningen oftest beskrevet dette som 'gruppepres', dvs. at unge oplever, at de er nødt til eller føler sig presset til at drikke, selvom de egentlig ikke har lyst (3).

I denne artikel, som er baseret på en forskningsundersøgelse med interviews med 140 unge i alderen 18-25 år, der alle har drukket alkohol inden for de sidste tre måneder op til undersøgelsen, vil vi imidlertid vise, at de unge føler det nødvendigt at give gode og rettidige begrundelser til hinanden, hvis de ikke ønsker at drikke alkohol. På den måde oplever de unge, vi interviewede, at det er muligt at "bakke op om festen", men uden at drikke (så meget), som de oplever, at det kan forventes af dem af vennerne. Vi vil argumentere for, at hvis unge ønsker at sige nej til at drikke eller drikke mindre end deres kammerater, så handler dette ikke blot om, at de skal kunne modstå kammeraternes forventningspres, men mere om at kunne navigere i vennegruppen på en måde, så det sociale fællesskab i gruppen opretholdes og tilgodeses. Men hvordan gør man det? For at komme svaret på det spørgsmål nærmere skal vi først se nærmere på, hvilken rolle alkohol spiller for unges fællesskaber.

Alle interviewcitater i det følgende er anonymiserede.

Alkohol spiller en væsentlig rolle i mange unges liv.

Rigtig mange sociale sammenhænge, som fx gymnasiefester, fredagsbarer, rusuger og fester

i forbindelse med studiestart og byture med vennerne, er præget af et ofte stort alkoholforbrug. Som en af vores unge interviewede siger:

"Jeg tror ikke, du kan gå til en fest uden at drikke alkohol. Så er du enten mærkelig eller kedelig. Jeg gør det også selv, synes, at mine venner er kedelige, hvis de ikke drikker" (Pernille).

Herudover viser anden forskning også, at venskaber og venskabsgrupper ofte bindes sammen af alkoholforbrug, og at alkohol fungerer som et slags værktøj, hvormed de unge opbygger og opretholder socialitet og intimitet blandt vennerne. Ved at drikke alkohol sammen med vennerne skabes en særlig stemning og særlige oplevelser, som giver en følelse af samhørighed og fællesskab. For de unge handler det at indtage alkohol således rigtig meget om at deltage i nogle særlige sociale sammenhænge sammen med andre unge, men også om at knytte bånd og opbygge venskaber. **I den forbindelse lagde de unge, vi interviewede, især vægt på, hvor vigtigt det er at 'drikke på det samme niveau'. At drikke på niveau betyder, at man hverken drikker mere eller mindre end vennerne, og at man dermed er med til at skabe netop samhørighed, fællesskab og venskab.** Troels og Sarah forklarer det sådan her:

"Det er vigtigt, at man er i det samme humør, og jeg synes, vi er rigtig gode til at være det. Vi er enten lidt fulde eller helt visne" (Troels).

"Hvis du ikke drikker, så kan du ikke deltage på den samme måde. De andre opnår et helt andet niveau, som er uden for din rækkevidde [når du ikke drikker]" (Sarah).

Det er altså ikke blot det at drikke, der er vigtigt, men især at man drikker på en bestemt måde, bliver mere eller mindre fulde på den samme måde, og dermed i fællesskab bidrager til den særlige stemning, der opstår til festen. Helt konkret oplever de unge det som vigtigt, at man kan have det sjovt sammen, at man deler den samme form for humor, griner af de samme vittigheder og generelt løsner op og ofte også gør lidt skøre ting sammen – hvilket er noget, der i særlig grad bliver muligt, når man drikker sammen. Max beskriver fx, at det kan være okay ikke 'at være på niveau' først på aftenen, men at det bliver mere og mere vigtigt, som festen skrider frem:

"I begyndelsen af aftenen er det okay. Men senere føler du dig en smule som en outsider. Fordi på det tidspunkt er vi almindeligvis på det samme niveau, har det samme udgangspunkt og tænker, at de samme ting er sjove. Når du ikke har drukket, synes du ikke, det er sjovt eller 'cool'" (Max).

Via et 'fælles' alkoholbrug til festen skaber de unge altså en særlig 'fælles' stemning, og dermed skabes en følelse af samhørighed med og blandt vennerne. Denne samhørighedsfølelse er, som Max understreger, sværere at opleve og deltage i, hvis man ikke selv drikker. Men hvad så, hvis man ikke har lyst til at drikke alkohol i en periode eller bare en enkelt aften, men samtidig ønsker at deltage i vennernes fest – og i venskabsgruppen mere overordnet?

Hvordan forklarer du dine venner, at du ikke drikker i aften?

Langt de fleste unge i vores undersøgelse havde erfaring med at 'tage fri fra alkohol' og samtidig være med i byen eller til fest med vennerne. Men de unge understregede, at det at vælge alkohol fra krævede en forklaring, som fx Ole siger:

"Det er normalt at drikke, når du går ud, og det er normalt at drikke en hel del. Så hvis du siger: 'Jeg har ikke lyst til at drikke i aften', så vil folk have en forklaring på, hvorfor du ikke gør, som de gør" (Ole).

Citatet viser, at når man ikke drikker alkohol, kan det betragtes som også at sige nej til fællesskabet og vennerne. Og dette kræver forklaring. Nogle af de legitime forklaringer på ikke at drikke en aften vedrørte de unges hverdagsliv med skole, job, uddannelse, familie og sport. Det at skulle balancere hverdagslivets forpligtelser med dét at gå ud og drikke blev fremhævet som acceptable forklaringer. Signe siger fx:

"Danske unge drikker meget. Det har jeg ikke et problem med. Jeg skal bare indimellem forklare mig selv og bruge undskyldninger for ikke at drikke, som fx 'jeg skal tidligt op' eller 'jeg har en aftale' eller noget i den stil" (Signe).

Skal man tidligt op og arbejde eller spille fodbold søndag, er det ofte en gyldig og acceptabel forklaring på ikke at drikke lørdag aften. Den forklaring, som de unge nævnte flest gange, var, at de var i bil og skulle køre hjem. Dette gælder ikke kun unge, som bor på landet, og som har brug for en ædru chauffør for at kunne komme

hjem. Også unge fra større byer fremhævede kørsel som en fuldt ud legitim forklaring på ikke at drikke. Fx siger Sandra:

"Jeg vil hellere sige, at jeg er i bil og skal køre hjem. Det lukker enhver diskussion. Du drikker ikke, og det bliver accepteret fuldt ud" (Sandra).

Men selvom det at være i bil er en legitim forklaring, så skal forklaringen samtidig 'times' og altså leveres på det rigtige tidspunkt. Andrea forklarer: *"Lad os sige, at jeg holder fest, og min veninde kommer tre timer for sent. Jeg er allerede lidt småberuset, og hun siger så: 'Jeg skal køre hjem, så jeg kan ikke drikke'. Så vil jeg sådan blive: 'Hey, jeg havde set frem til at se dig og blive fulde sammen!' Men sådan ville jeg ikke blive, hvis hun havde sagt fra starten, at hun ikke kunne drikke, og jeg endnu ikke var blevet lidt småberuset" (Andrea).*

Legitime og acceptable forklaringer på ikke at drikke skal altså forklares på forhånd. Ikke at drikke må afstemmes med de (ofte usagte) forventninger, der er mellem venner til, hvad en god fest eller bytur indebærer: at drikke, så man er på 'samme niveau', og blive fulde på den samme måde.

En anden strategi, som var vigtig for de unge, er at 'drikke lidt mindre', end de plejer, men uden at italesætte det, for derved at opretholde (ideen om) at 'drikke på samme niveau' og således forblive en del af drikkefællesskabet med vennerne. De unges strategier inkluderede blandt andet at drikke vand mellem hver øl eller ikke at drikke hele deres øl, men at stille den et sted halvtom eller hælde resten ud, så det så ud, som om de havde drukket det samme som deres venner. Som Zita fx siger:

"Du undgår virkelig mange spørgsmål og mærkelige kommentarer på den måde" (Zita).

De unges begrundelser for at bruge disse strategier var primært drevet af et ønske om at undgå at skulle forklare, hvorfor de ikke drak, og at give et indtryk af, at de levede op til forventningen om, at alle drikker på samme niveau.

Har du aftalt med vennerne, hvor meget du drikker i aften?

Langt de fleste danske unge har erfaring med at drikke alkohol og har oplevet, hvordan alkohol er med til at skabe fællesskaber, samhørighed og venskaber. Vores undersøgelse viser, at en god

aften, for mange af de unge, indebærer at 'drikke på niveau' sammen med vennerne, og at mange unge ser frem til at gøre dette. Dermed bliver alkohol også en bred fællesskabsskabende referenceramme for unge. At drikke alkohol sammen er med andre ord noget, som de fleste unge kan være med til og mødes om uden specifikke kompetencer. Rigtig mange af de unge, vi interviewede, 'brugte' netop alkohol på denne måde og syntes, det var svært at drikke sammen med vennerne; også de unge, der af og til hellere var fri for at drikke eller valgte at drikke mindre (vi skal her huske på, at vi ikke interviewede unge, som aldrig drak alkohol). De unge var derfor meget optagede af, hvordan det at drikke alkohol var en del af det at tilhøre bestemte venskabs- og kammeratskabsgrupper. Ud fra det perspektiv kan den udbredte forventning blandt de unge om at drikke 'på niveau' ikke nødvendigvis eller entydigt ses som et (gruppe-)pres. Og det bliver samtidigt misvisende, hvis 'pres' forstås, som at et ungt menneske presses til at drikke af hans/hendes "dårlige" kammerater. Det er en meget mere kompliceret proces at sige ja og nej til alkohol for de unge, fordi det at drikke alkohol også cementerer venskaber og fællesskaber. Et nej til at drikke kan opfattes som ikke blot et nej til at drikke, men som et nej til at deltage i – og bidrage til – fællesskabet. Netop derfor må de unge forklare sig, hvis de ikke drikker, eller hvis de drikker mindre end deres kammerater.

Har vi et ønske om at hjælpe unge til at drikke mindre, eller at det bliver mere accepteret ikke at drikke, så må vi altså have fællesskabet og samhørigheden, som alkoholen skaber, in mente. I lyset af dette skal vi, som voksne, undgå at tale om 'gruppepres', da dette begreb både sætter den enkelte unge i en passiv position i relation til vennerne og samtidig stiller vennerne i et dårligt lys. I stedet for kan vi fx spørge: "Har du aftalt med vennerne, hvor meget du/I drikker i aften?"

På samme vis bør vi udvikle forebyggelsesindsatser, der tager udgangspunkt i de unges ønsker om og oplevelser af fællesskab og ikke i, at de 'bare' skal sige nej til alkohol. Måske vil dette hjælpe både de unge, som ønsker at drikke mindre eller slet ikke ønsker at drikke, men også de unge, som drikker alene for at blive fulde. Målet må være at hjælpe unge med at udvide eller ændre ideen om 'at drikke på niveau' som grundlag for deltagelse i fællesskabet med vennerne.

Referencer:

- 1) Frank, V.A., M.D. Herold, S. Schrøder, J. Bjønness & G. Hunt (2020). Legitimizing and negotiating abstinence: Young adults' narratives about practicing situational and long term abstinence in Denmark. *International Journal of Drug Policy*, 81: 1-8.
- 2) Larm P., M., Livingston, J., Svensson, H., Leifman & J. Raninen (2018). The increased trend of non-drinking in adolescence: The role of parental monitoring and attitudes towards offspring drinking. *Drug and Alcohol Review*, 37: 34-41
- 3) Herold M. & T.F. Søgaard (2019). Disturbing the 'spoiled-unspoiled' binary: Performances of recovering identities in drug-experienced youths' friendship narratives. *Addiction Research and Theory*, 27: 226-234.